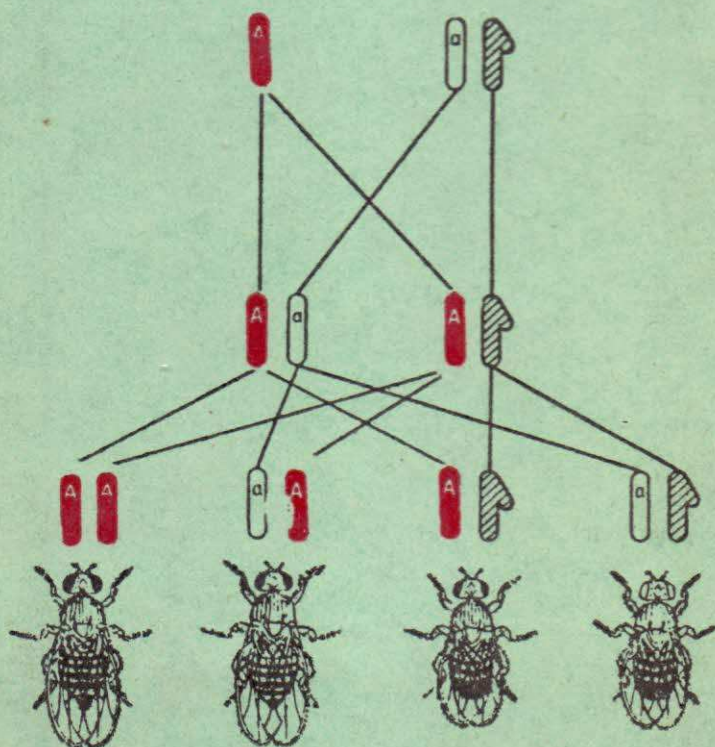

1 2009

18324

С. Ж. Стамбеков

ЖАЛПЫ ГЕНЕТИКА

А 2009/18327

С.Ж. Стамбеков

ЖАЛПЫ ГЕНЕТИКА

МАЗМҰНЫ

Кіріспе	3
Генетиканың пайда болуы және негізгі даму кезеңдері	4
Генетиканың негізгі әдістері мен заңдары	7
Генетика және практика	8

I т а р а у.

Тұқым қуудың цитологиялық негіздері	10
Клетканың химиялық құрамы, құрылысы және қызметі	—
Клетканың құрылысы	—
Хромосомалар және олардың құрылысы	13
Кариотип және оның түрлік ерекшеліктері	15
Клеткалардың бөлінуі	16
Жыныстық көбеюдің цитологиялық негіздері	19
Гаметогенез	23

II т а р а у.

Тұқым қуудың Г. Мендель ашқан заңдылықтары. (Менделизм)	26
Тұқым қуу қасиетін зерттеу әдістері. Гибридологиялық талдау	27
Моногибридтік будандастыру	30
Кейінірек зерттеулердің доминанттық ережелерге кіргізген өзгерістері (доминанттықтың түрлері)	31
Белгілердің ажырауына летальды гендердің тигізетін әсері	34
Кері қайтара және анализдік будандастыру	38
Гаметалар тазалығының ережесі	—
Дигбридтік және полигибридтік будандастыру	42
Гендердің өзара әсер етуі	49
Фенотипиялар және реакция нормасы	56

III т а р а у.

Тұқым қуудың хромосомалық теориясы	57
Белгілердің тіркесіп тұқым қууы	58

Генетикалық карталар	66
Кроссинговердің цитологиялық дәлелдері	68
Кроссинговер механизмі және ол жөніндегі гипотезалар	70
Хромосоманың айқасуына әсер ететін факторлар	72
Тұқым қуудың хромосомалық теориясы	74

IV тарау.

Жыныс генетикасы	75
Жыныспен тіркескен белгілердің тұқым қууы	—
Жыныс айырудың баланстық теориясы	79
Жыныс хромосомалары жүйесіндегі ауытқулар	81
Малдардың интерсексуалдығы (қызтекелігі)	82
Жыныспен тіркес белгілердің тұқым қууы	85
Жыныстардың ара қатынасы және оны реттеу проблемасы	87
Жынысты ерте анықтаудың генетикалық әдістері	89

V тарау.

Тұқым қуудың молекулалық негіздері	90
Нуклеин қышқылдарының құрылымы және биологиялық ролі	91
Генетикалық код	100
Клеткада белоктардың жинақталуы (синтезі)	105
Белок синтезінің механизмі	110

VI тарау.

Микроорганизмдер генетикасы	114
Микроорганизмдер — генетиканың зерттеу объектісі	—
Бактериялар мен вирустардың генетикалық ерекшелігі, құрылысы және өсіп-өнуі	115
Трансформация	123
Трансдукция	124
Конъюгация	127
Донордан реципиентке генетикалық материалды тасымалдау	129
Жыныстық ажырасуды (дифференцировка) бақылау. Эписомалар және плазмидалар	130
F ₁ — факторлар және сексдукция	132

VII тарау.

Ген инженериясы	133
Генді алу жолы	134
ДНК рекомбинанттары (будан ДНК-лар)	138
Генді организм — реципиент клеткаларына тасымалдау	141

VIII тарау.

Өзгергіштік және оны зерттеу әдістері	147
Өзгергіштіктің түрлері	148
Өзгергіштікті зерттеу әдістері	151
Статистикалық көрсеткіштер	158
Белгілердің өзара байланысын зерттеу әдісі	171

IX тарау.

Мутациялық өзгерістігі	185
Генетикалық материалдың өзгерістігі	—
Мутагенездің жалпы ерекшеліктері. Қолданылатын атаулар	186
Мутацияны топтастыру	187
Геномдық мутациялар	189
Жануарлар полиплоидиясы	198
Хромосомалық мутациялар (Аберрациялар)	199
Тұқым қуалау өзгерістігіндегі гомологиялық қатарлар заңы	211
Генеративтік және сомалық мутациялар	213
Спонтанды және индукцияланған мутациялар (Табиғи және жасанды мутациялар)	211
Клеткадағы репарациялық жүйелер	225

X тарау.

Онтогенездің генетикалық негіздері және генотип пен фенотиптің өзара байланысы	230
Гендердің күрделі жүйесін ашу	—
Белгілердің дамуына гендердің әсері	233
Белгінің дамуына ортаның әсері	236
Шаруашылыққа пайдалы белгілерге ортаның тигізетін әсері	239
Онтогенездің әр түрлі жіктелу кезеңіндегі геннің белсенділігі	240
Генотип және фенотип	250

XI тарау.

Популяциялар генетикасы	253
Эволюцияның генетикалық негіздері	—
Түрлер және популяциялар туралы түсінік	254
Еркін өсіп-өнетін популяциялар құрылымы, Харди-Вайнберг заңы	258

XII тарау.

Ауыл шаруашылық малдарының шаруашылыққа пайдалы белгілерінің тұқым қууы	265
Сандық және сапалық белгілер	—
Тұқым құрыштық пен қайталанушылық коэффициенттерін іс жүзінде қолдану	294
Генотипті ұрпақтары бойынша бағалау	298

XIII тарау.

Иммуногенетика	303
Иммуногенетиканың маңызы және шығу тарихы	—
Ауыл шаруашылық малдарының қан топтары	305
Ірі қара малдың қан топтары	310
Үй жануарларының, басқа түрлерінің қан топтары	314

Шыққан тегін анықтау	319
Егіздерді зерттеу	—
Қан топтары мен өнім белгілерінің арасындағы байланыс	324

XIV т а р а у.

Иммунитеттің генетикалық негіздері	325
Иммундық жүйе және оның қызметі, гуморальдық және клеткалық жүйе	326
Иммуноглобулиндердің генетикасы	333
Иммундық жауапты генетикалық бақылау	337
Иммундық жауаптың гендері (Ig — гендер)	338
Гистосәйкестіктің (МНС) басты комплексі	341
Гистосәйкестік және басқа лимфоциттік антигендер мен аурулардың корреляциялық байланысы	344

XV т а р а у.

Ауыл шаруашылық малдарының генетикалық аномалиялары	347
Генетикалық тұқым қуалау мен ортаға байланысты және экзогендік аномалиялар жөнінде түсінік	348
Туа болған аномалиялардың шығу тегін зерттеудегі генетикалық талдау	351
Аномалиялардың тұқым қууындағы пенетранттылық және экспрессивтік	356
Ауыл шаруашылық малдарының мутациялық гендермен анықталатын аномалиялары	357
Хромосомалық аномалиялардың мал шаруашылығында таралуы	366
Картиотиптегі сандық, құрылымдық мутациялар және малдардың фенотиптік аномалиялары	367

XVI т а р а у.

Тұқым қуалайтын ауруларға бейімділік	378
Ауруға тұқым қуалайтын төзімділік пен бейімділікті зерттеу әдістері	381
Бактериялық ауруларға генетикалық төзімділік және қабылдағыштық	384
Гельминттерге генетикалық төзімділік және қабылдағыштық	392
Протозоозаларға генетикалық төзімділік және қабылдағыштық	395
Кенелерге генетикалық төзімділік және қабылдағыштық	397
Вирустық індеттерге (жұқпалы ауруларға) генетикалық төзімділік және қабылдағыштық	399
Тыныс алу органдары ауруларының генетикалық себептері	406
Шек-қарын ауруларының этиологиясындағы генетикалық факторлардың ролі	407
Аяқ ауруларына бейімділікте тұқым қуудың ролі	408
Бедеулікке бейімділікте тұқым қуудың ролі	409
Тұқым қуудың стресске бейімділіктегі ролі	410
Иесі және паразит арақатынасының популяциялық-генетикалық механизмдері	411
Патогендердің дәрілерге генетикалық төзімділігі	412

XVII-т а р а у.

генетикалық аномалиялардан сақтандыру шаралары және малдардың тұқым қуатын ауруларға төзімділігін арттыру әдістері	413
Туа болған аномалиялар мен ауруларды тіркеу, есепке алу және генетикалық талдау әдістері	414
Ауруға тұқым қуатын төзімділігін арттыру	415
Тұқымның генофондын бағалау	421
Ауруларға төзімділіктің тұқым қуғыштығы	422
Аталық және ұялас малдарды комплексті бағалау	423
Малдардың ауруға төзімділігінің селекциясы	424
Генетикалық терминдердің қысқаша сөздігі	430
Пайдаланылған әдебиеттердің тізімі	440